

การพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ 1 วัด 1 Soft Power บนฐานทุนทางศาสนา
และวัฒนธรรมผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่น
เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและเสริมสร้างมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก
ของชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

Developing Creative Buddhist Innovation and a One Temple–One Soft
Power Model Leveraging Religious and Cultural Capital and Participatory
Local Networks to Boost Tourism and the Grassroots Economy
in Mae Hong Son Province

พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี¹, วิราษ ภูมาศรี², วราภรณ์ ชนะจันทร์ตา³ และ พรทิวา ชนะโยธา⁴
Phramaha Weerasak Suramedhi¹, Wirat Poomasree², Waraporn Chanachanta³
and Porntiwa Chanayotha⁴

Received: 20 January 2026; Revised: 02 February 2026; Accepted: 04 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการซอฟต์แวร์บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม 2) พัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power” บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม และ 3) ขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่นเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและเสริมสร้างมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนในพื้นที่จำนวน 250 คน และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 25 คน ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการซอฟต์แวร์บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการใช้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม การพัฒนาบุคลากรและองค์ความรู้ การเผยแพร่และสร้างการรับรู้ และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ตามลำดับ 2) การพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power” เป็นกระบวนการบูรณาการหลักธรรมพระพุทธศาสนากับการใช้ซอฟต์แวร์ในการเสริมบทบาทของวัดในสังคมยุคดิจิทัล พุทธนวัตกรรมถูกใช้เป็นกลไกสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งเสริมบทบาทวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ทันสมัย รวมถึงการพัฒนาทักษะอาชีพ

^{1 2 3 4} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา; Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

Corresponding author, e-mail: asksak@hotmail.com

การสร้างนวัตกรรมชุมชนต้นแบบ และการต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนตามอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตลอดจนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขยายคุณค่าทางวัฒนธรรมสู่สังคมร่วมสมัยอย่างเหมาะสม และ 3) การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยอาศัยความร่วมมือจากวัด หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้นช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้จากทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดการพัฒนาชุมชนฐานรากอย่างบูรณาการ ตอบสนองความต้องการของทุกภาคส่วน พร้อมรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ซอฟต์พาวเวอร์; ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม; เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

This research aims to 1) examine the management of soft power grounded in religious and cultural capital, 2) develop a creative Buddhist innovation model, “One Temple, One Soft Power,” based on these resources, and 3) operationalize the model through participatory local network mechanisms to enhance tourism and strengthen the grassroots economy. A mixed-methods approach was employed, combining questionnaires, in-depth interviews, and focus group discussions. The sample comprised 250 local residents and 25 expert informants. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while qualitative data were examined through content analysis.

The study revealed three main findings: 1) the overall management of soft power based on religious and cultural capital was rated high. Among the dimensions assessed, collaboration and network building scored highest, followed by the use of religious and cultural capital, human resource and knowledge development, dissemination and awareness building, and economic value creation. 2) The “One Temple, One Soft Power” model integrates Buddhist principles with soft-power strategies to enhance the contemporary role of temples in the digital era. It positions temples as community learning hubs through creative, culturally grounded activities, promotes local capacity building and vocational skills, nurtures community-based innovators, and supports the development of locally distinctive products. Digital technology is applied to expand the reach of cultural values to broader audiences. 3) Mobilizing this innovation through participatory local networks, involving temples, governmental agencies, private organizations, and civil society, fosters creative tourism activities grounded in local religious and cultural capital. These processes strengthen integrated grassroots

community development while balancing economic advancement with the sustainable conservation of natural and cultural resources.

Keywords: Soft Power; Religious and Cultural Capital; Grassroots Economy

บทนำ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ทางชายแดนตะวันตกของภาคเหนือ เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำที่สุดในประเทศ และจัดอยู่ในกลุ่มจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง โดยมีสัดส่วนประชากรยากจนร้อยละ 39.21 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ร้อยละ 10.53 ขนาดเศรษฐกิจจังหวัดในปี พ.ศ. 2562 ประมาณ 13,601 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.08 ของ GDP ประเทศ และประชากรมีรายได้ต่อหัวเฉลี่ยปีละ 48,132 บาท (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2565) ปัญหาหลักของจังหวัด ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้ต่ำ และขาดทางเลือกในการสร้างรายได้เสริมหรืออาชีพทางเลือกอื่น การพัฒนาจึงจำเป็นต้องปลดล็อกข้อจำกัดด้านพื้นที่ควบคู่ไปกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) ทั้งนี้ บริบทพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีลักษณะเฉพาะ ทั้งในด้านต้นทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ประเพณีภูมิปัญญาพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยวและสินค้าที่มีเอกลักษณ์ รวมถึงชุมชนที่มีวิถีชีวิตเฉพาะถิ่น ซึ่งถือเป็นจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ ส่งผลให้เกิดการลงทุนในภาคบริการ การจ้างงาน และการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2565)

ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม จึงถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาใช้สร้าง “Soft Power” เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ รายได้จาก Soft Power ประกอบด้วย สินค้าวัฒนธรรมสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม และผลิตภัณฑ์ชุมชน (ประทีป ช่วยเกิด, 2565) การพัฒนานวัตกรรม Soft Power จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์สินค้าและบริการ รวมทั้งการใช้วัฒนธรรมเป็นสินทรัพย์ทางเศรษฐกิจ (Throsby, 2001) อย่างไรก็ตาม การสร้าง Soft Power บนฐานศาสนาและวัฒนธรรมไม่อาจดำเนินไปได้โดยลำพัง จำเป็นต้องมีระบบและกลไกสนับสนุน ผ่านเครือข่ายท้องถิ่น การส่งเสริมสินค้าวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ การสร้างพื้นที่โปรโมทและการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ Soft Power ของชุมชนเติบโตและยั่งยืน (พนธกร วรภมร และณณริฏ พิศลยบุตร, 2565) ทั้งนี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนมี Soft Power ด้านศาสนา วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว และอาหารที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ การบูรณาการเชิงวิชาการผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาจะช่วยเพิ่มศักยภาพชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ปัญหาสำคัญคือการเปลี่ยนภูมิปัญญาและมรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ให้เป็นสินทรัพย์สร้างรายได้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านการท่องเที่ยว การพัฒนาสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค

ประชาสังคม ทั้งนี้ จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมา (อิงอร เนตรานนท์, 2563; ปรีชา ตั้งสุขชัยศิริ และคณะ, 2565; มานพ แสงจำนงค์ และอังศรีสา แสงจำนงค์, 2566) พบว่า ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาการพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power” อย่างลึกซึ้ง งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มความรู้ โดยใช้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของเครือข่ายท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเสริมสร้างมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

ดังนั้น คณะผู้วิจัยซึ่งมีประสบการณ์ด้านงานวิจัยและบริการวิชาการในชุมชน จึงจัดทำโครงการวิจัยนี้เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power” บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน พัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมชุมชนต้นแบบ และทักษะการจัดการท่องเที่ยว ตลอดจนเสริมสร้างมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก ผลลัพธ์วิจัยสามารถนำไปใช้โดยหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและท้องถิ่น ในการวางแผนงานและยุทธศาสตร์การจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม สร้างรายได้และกระจายสู่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเติบโตอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 เพื่อศึกษาการจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 2 เพื่อพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ 1 วัด 1 Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- 3 เพื่อขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่นสำหรับยกระดับการท่องเที่ยวและเสริมสร้างมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **การกำหนดพื้นที่การวิจัย** คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเลือกชุมชนแบบเจาะจงจากอำเภอต่าง ๆ ตามความโดดเด่นด้านทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ บ้านผาบ่องและบ้านห้วยปูแกง (อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน), บ้านเมืองแพม (อำเภอปางมะผ้า), บ้านต่อแพ (อำเภอขุนยวม) และบ้านละอูบ (อำเภอแม่ออน) ชุมชนทั้ง 5 นี้ เป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่มีทุนศาสนาและวัฒนธรรมเข้มแข็งซึ่งทำหน้าที่เป็น Soft Power ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีความพร้อมในการร่วมพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power” เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยประกอบด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนใน 5 ชุมชนที่ได้จากการสุ่มเลือกอำเภอ และคัดเลือกชุมชนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากันชุมชนละ 50 คน รวมทั้งสิ้น 250 คน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์ตรง สามารถให้ข้อมูลเชิงลึก โดยกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก 25 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการมหาวิทยาลัยสงฆ์ นักวิชาการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นักวิชาการวัฒนธรรม นักวิชาการด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว นักวิชาการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการด้าน Soft Power รวม 10 คน และ 2) กลุ่มภาคีเครือข่ายท้องถิ่น ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปรารักษ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญวัฒนธรรม ผู้บริหาร ท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ภาครัฐภาคีชุมชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยว รวม 15 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้ง เครื่องมือเชิงปริมาณได้แก่ แบบสอบถามสำหรับประชาชนใน 5 ชุมชน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม และข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนเครื่องมือเชิงคุณภาพประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิจากทั้งภาควิชาการและภาคีเครือข่ายท้องถิ่น การสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์แนวทางขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมพัฒนานวัตกรรมชุมชนต้นแบบ ทั้ง 3 วิธีช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ และข้อมูลเชิงลึกที่สอดคล้องกัน เพื่อใช้ในการสังเคราะห์แนวทางยกระดับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างเป็นระบบและรอบด้าน

4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณเริ่มจากการทบทวนเอกสาร งานวิจัย และกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกับผลสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนาแบบสอบถามที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์และตอบง่ายต่อผู้เข้าร่วม ผ่านการประเมินความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คำนวณค่าดัชนี IOC และทดลองใช้กับประชาชน 30 คน พบค่า Cronbach's Alpha = 0.86 ซึ่งอยู่ในระดับยอมรับได้ สำหรับเครื่องมือเชิงคุณภาพ สร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดจากเอกสารและผลสำรวจเบื้องต้น และให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบ Face Validity ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ ก่อนนำไปเก็บข้อมูลภาคสนาม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการในวัดและชุมชน 5 แห่ง โดยทำหนังสือขออนุญาตและลงพื้นที่แจกและเก็บแบบสอบถาม ตรวจสอบความสมบูรณ์ และจัดระบบข้อมูลเพื่อวิเคราะห์การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็นขั้นเตรียมการ เก็บข้อมูลภาคสนาม และจัดระบบข้อมูล โดยศึกษาบริบทและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และบันทึกภาคสนามในหลากหลายรูปแบบ ก่อนนำมาคัดกรองและสังเคราะห์เพื่อใช้

วิเคราะห์ผลการศึกษา จากนั้นใช้การจัดเวทีถอดบทเรียนและถ่ายทอดพุทธนวัตกรรม “1 วัด 1 Soft Power” ร่วมกับผู้นำชุมชน พระสงฆ์ เครือข่ายท้องถิ่น และประชาชน พร้อมส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมชุมชนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและเศรษฐกิจฐานราก

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยนำข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบวิเคราะห์ด้วยความถี่และร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลความหมายตามเกณฑ์ช่วงคะแนน 5 ระดับ เพื่อสรุประดับความคิดเห็นรายข้อ รายด้าน และภาพรวมอย่างเป็นระบบ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตีความประเด็นสำคัญ จากนั้นสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลภาคสนามและหลักฐานเชิงประจักษ์อื่น ๆ และนำเสนอในรูปแบบบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ 1 วัด 1 Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่นเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและเสริมสร้างมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งคณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 250 คน ปรากฏผลดังตาราง

ข้อที่	การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม	n = 250			ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	
1	ด้านการใช้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นฐาน	4.32	0.73	มาก	2
2	ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ	4.25	0.78	มาก	5
3	ด้านการเผยแพร่และสร้างการรับรู้	4.28	0.68	มาก	4
4	ด้านการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย	4.45	0.72	มาก	1
5	ด้านการพัฒนาบุคลากรและองค์ความรู้	4.30	0.76	มาก	3
	รวมเฉลี่ย	4.32	0.73	มาก	

ตารางที่ 1 แสดงการจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม

การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.32) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย ($\bar{X}$ = 4.45) รองลงมา คือ ด้านการ

ใช้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นฐาน ($\bar{X}$ = 4.32) ด้านการพัฒนาบุคลากรและองค์ความรู้ ($\bar{X}$ = 4.30) ด้านการเผยแพร่และสร้างการรับรู้ ($\bar{X}$ = 4.28) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 4.25) ในด้านการใช้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม ชุมชนให้ความสำคัญสูงสุดกับการฟื้นฟูประเพณีและพิธีกรรมสำคัญ และการพัฒนาสถานที่ประวัติศาสตร์เป็นแหล่งเรียนรู้ ส่วนด้านเศรษฐกิจ ชุมชนเห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและกิจกรรมท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรม แต่ยังมีข้อจำกัดในการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดรายได้ชัดเจน ด้านการเผยแพร่ข้อมูล ชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการใช้สื่อท้องถิ่น ส่วนด้านเครือข่ายพบว่ามีความเข้มแข็งเป็นพิเศษ ทั้งการสร้างเครือข่ายชุมชนและการส่งเสริมค่านิยมทางศาสนาเพื่อความร่วมมือ ขณะที่ด้านการพัฒนาบุคลากรให้ความสำคัญกับการเสริมศักยภาพคนในชุมชนและการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

2. การพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ 1 วัด 1 Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power” ชี้ให้เห็นบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางการขับเคลื่อนทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีแกนสำคัญอยู่ที่การพัฒนาเชิงบูรณาการทั้งด้านวัฒนธรรม ค่านิยม นโยบาย และระบบนิเวศสร้างสรรค์ โดยด้านวัฒนธรรม วัดควรใช้พลังการดึงดูดจากอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสื่อสารคุณค่าพุทธศาสนาในรูปแบบร่วมสมัย สร้างการมีส่วนร่วม และยกระดับบทบาทของวัดให้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนด้านค่านิยม เน้นการสร้างร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และรัฐ เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างค่านิยมดั้งเดิมกับพลวัตของโลกสมัยใหม่ พร้อมเสริมพลังเศรษฐกิจฐานรากผ่านหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านนโยบาย การพัฒนา Soft Power จำเป็นต้องมีกลยุทธ์สนับสนุนวัดในฐานะแหล่งมรดกทางศาสนา โดยเชื่อมโยงการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ เพื่อสร้างประโยชน์ทั้งเชิงสังคมและเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน การพัฒนาระบบนิเวศสร้างสรรค์ควรเปิดพื้นที่ให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วม เพื่อก่อรูปนวัตกรรมทางสังคมที่มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม ดังนั้น การพัฒนาพุทธนวัตกรรม “1 วัด 1 Soft Power” จึงเป็นแนวทางการสร้างพลังของชุมชนอย่างเป็นระบบ ผ่านการบูรณาการศาสนา วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมหลายภาคส่วนเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

3. การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ Soft Power ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ในระดับชุมชนจำเป็นต้องอาศัยพลังความร่วมมือของภาคีเครือข่ายท้องถิ่น เพื่อนำหลักการพระพุทธศาสนามาประยุกต์กับนวัตกรรมร่วมสมัยในการพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยใช้ Soft Power จากทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับเทคโนโลยี และพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นช่องทางสำคัญในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผ่านการนำเสนอประเพณี พิธีกรรม สินค้าหัตถกรรม และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ขณะเดียวกันการเสริมสร้างทักษะการ

สื่อสารและการตลาดของชุมชน โดยเฉพาะการใช้สื่อดิจิทัล จะช่วยขยายโอกาสทางเศรษฐกิจและยกระดับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน บนฐานพุทธนวัตกรรมของพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ 1 วัด 1 Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่นเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและเสริมสร้างมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยสามารถนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนอยู่ในระดับสูง เนื่องจาก Soft Power เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน การใช้ศาสนาและวัฒนธรรมช่วยสร้างความเข้าใจ ความเคารพ และความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่าย อย่างไรก็ตามการบริหาร Soft Power จำเป็นต้องละเอียดอ่อนและระมัดระวัง เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบ ที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ศาสนาและวัฒนธรรมในทางที่ไม่เหมาะสม ในมิติของการใช้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อสร้าง Soft Power พบว่า ชุมชนสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาสาธารณชน ผ่านการเผยแพร่ความเชื่อและประเพณีที่มีคุณค่าทางจิตวิญญาณ เช่น การส่งเสริมความเข้าใจในศาสนาและวัฒนธรรม การสนับสนุนการยอมรับจากสังคม และการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของอัคริกุลบุตร และคณะ (2567) ที่พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือตอนล่างสามารถจัดการทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบทั้งในแง่ Input ได้แก่ วัฒนธรรมที่สัมผัสได้ เช่น วิถีชีวิต ความอยู่อาศัย การแต่งกาย อาหาร และเครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ เช่น ภาษา พิธีกรรม ความเชื่อ ศิลปะการแสดง และประเพณี กระบวนการจัดการ ประกอบด้วย การอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนา และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมเศรษฐกิจฐานราก รวมถึงการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมด้านการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนและกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สามารถเสริมสร้างศักยภาพในการส่งเสริม Soft Power ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การจัดกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การประชุมสัมมนา หรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งช่วยเพิ่มการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในสังคม การร่วมมือกับภาคต่าง ๆ ยังช่วยให้เกิดการสนับสนุนในด้านทรัพยากร ทั้งด้านการเงิน ความรู้ และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายในระดับประเทศ ซึ่งสามารถช่วยขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมและการเมืองของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไปยังเวทีระดับประเทศได้ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้สามารถสร้าง

ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและมีความหมาย ตัวอย่างเช่น การร่วมมือกับองค์กรที่มุ่งเน้นการปกป้องสิทธิของชนเผ่าหรือกลุ่มชาติพันธุ์ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงศิลปะ การทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและองค์กรไม่แสวงหากำไร ก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่ช่วยเพิ่มการรับรู้และยกระดับ Soft Power ของชุมชน ดังนั้น การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายจึงเป็นกระบวนการที่สามารถเสริมสร้างการขับเคลื่อน Soft Power ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกัน การร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดงานเทศกาล หรือการนำเสนอวัฒนธรรม สามารถช่วยยกระดับการยอมรับและแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคม

2. การพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสรรค์ 1 วัด 1 Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม

2.1 การพัฒนาด้านวัฒนธรรม (Culture) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสังคม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทปัจจุบันที่ผสมผสานความเป็นธรรมชาติและเทคโนโลยี โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมและพัฒนาประสบการณ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ตัวอย่างเช่น การบูรณาการพุทธศาสนาในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Buddhist Tourism) การส่งเสริมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงวิถีธรรม (Mindful Tourism) ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมมาประยุกต์ในบริบทดังกล่าวสามารถเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ เสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชน และสนับสนุนการพัฒนาผลงานศิลปะและวัฒนธรรม เช่น งานศิลปะที่สะท้อนความสงบและสมดุลทางจิตใจ หรือศิลปะเพื่อการบำบัด (Art Therapy) นอกจากนี้ หลักพุทธศาสนาเช่นแนวคิดความพอเพียงและการมีสติ สามารถประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ พระเอกลักษณ์ อชิโต และคณะ (2563) ที่ชี้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธควรเน้นการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ พัฒนาทักษะด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม โดยบูรณาการวิถีชีวิตความเป็นไทยร่วมกับศาสนาอื่นอย่างสันติ

2.2 การพัฒนาด้านค่านิยม (Values) การศึกษาการพัฒนา Soft Power ด้านค่านิยมของชุมชนชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ค่านิยมทางวัฒนธรรม เช่น การเคารพธรรมชาติ การรักษาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และการปฏิบัติตามประเพณี มีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความยอมรับจากภายนอก การส่งเสริมค่านิยมดังกล่าวช่วยสร้างความภาคภูมิใจและความสามัคคีภายในชุมชน ตลอดจนขยายความน่าสนใจไปยังนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจศึกษาวัฒนธรรม การพัฒนา Soft Power ด้านค่านิยมสามารถนำไปประยุกต์ในเศรษฐกิจชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การผลิตสินค้าท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น การเน้นค่านิยมความยั่งยืนและการเคารพธรรมชาติ ยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวคุณภาพและเศรษฐกิจท้องถิ่น ค่านิยมของ

ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็น Soft Power ที่สำคัญในการสร้างอิทธิพลทางสังคมและเศรษฐกิจฐานราก ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ตลอดจนส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนในเวทีนานาชาติ

2.3 การพัฒนาด้านนโยบาย (Policy) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนา Soft Power ด้านนโยบายในชุมชนชาติพันธุ์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์และเสริมความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ นโยบายที่เน้นการส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น การอนุรักษ์ภาษา การจัดแสดงศิลปะและประเพณี หรือการสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรม สามารถสร้างความสนใจและการยอมรับจากสังคมภายนอก ทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ การพัฒนานโยบายดังกล่าว ควรมุ่งเน้นการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนและเผยแพร่วัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จัก นอกจากนี้ การพัฒนา Soft Power ด้านนโยบายยังสอดคล้องกับแนวคิด “1 ครอบครัว 1 ทักษะ Soft Power” โดยเริ่มจากการพัฒนาบุคลากรและใช้สินทรัพย์ทางปัญญาของชุมชน เพื่อสร้างรายได้และเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยมีการขับเคลื่อนผ่าน 5 กระบวนการหลัก ได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การสร้างองค์ความรู้ การตลาด การสื่อสารสร้างการรับรู้ และการบริหารจัดการ ข้อดีของนโยบายนี้คือ การสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชุมชน เพิ่มรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ขณะที่ข้อจำกัดคือ การส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือผลิตสินค้า อาจทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเปลี่ยนแปลง และยังคงมีปัญหาความขัดแย้งหรือความไม่เท่าเทียมทางสังคมในบางพื้นที่

3. การพัฒนาด้านระบบนิเวศสร้างสรรค์ (Creative Ecology) ผลการวิจัยพบว่า ระบบนิเวศสร้างสรรค์ของชุมชนชาติพันธุ์สามารถส่งเสริม Soft Power ผ่านการใช้ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ ๆ เช่น งานหัตถกรรมพื้นบ้าน การแสดงศิลปะ หรืออาหารพื้นเมืองที่มีเอกลักษณ์ การพัฒนาระบบนิเวศสร้างสรรค์สามารถสร้างรายได้เสริมภาพลักษณ์ชุมชน และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดคือ ขาดแคลนทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน และการสนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรม ข้อเสนอแนะในการพัฒนาคือ การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและทักษะ การเข้าถึงตลาด การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนและภาครัฐกิจ รวมทั้งการวางแผนพัฒนาที่คำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม เพื่อให้เกิด Soft Power ที่ยั่งยืนและสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของชุมชน สอดคล้องกับดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง (2566) ที่ชี้ว่า การขับเคลื่อน Soft Power ต้องอาศัยการบูรณาการกิจกรรมและการกิจร่วมกัน การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านงานเทศกาล การใช้ Social Platform และการสร้างความรับรู้จากฐานสู่ฐาน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมและรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

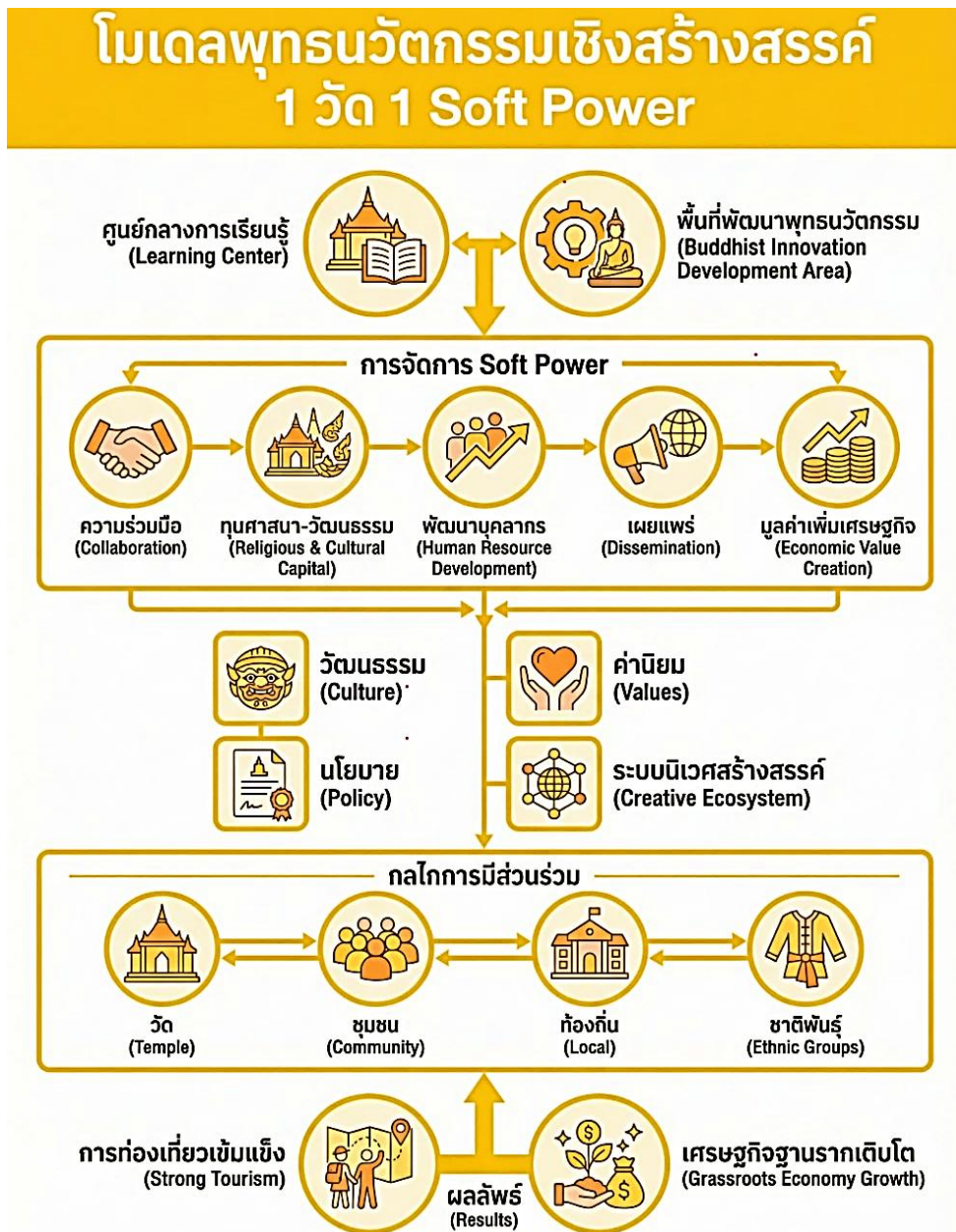
4. การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ Soft Power ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่น การศึกษาวิจัยประเด็นการขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Buddhist Innovation) ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่นเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและเสริมสร้างมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก พบว่า พุทธนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมค่านิยมทางจิตใจที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุล โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนของ

พระพุทธศาสนา เช่น ความเมตตากรุณา การเสียสละ การทำบุญทาน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านจิตใจและสังคม การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจและสังคม ยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการสร้างสรรค์ ที่มีคุณธรรมในระดับชุมชน การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้ ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่น เช่น วัด ชุมชน ภาคธุรกิจ และหน่วยงานภาครัฐ ผ่านกิจกรรมร่วมกัน เช่น การพัฒนาชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีค่านิยมร่วมกัน

นอกจากนี้ พุทธนวัตกรรมยังสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม โดยการนำหลักธรรมพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้ยั่งยืน ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระทองเจริญ อุปสนโต (2567) ระบุว่า พระพุทธศาสนาเป็น Soft Power ทางศีลธรรมของสังคม ไทย ซึ่งมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของคนไทย ทั้งยังช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจทุนนิยมในช่วงวิกฤติการเงินปี พ.ศ. 2540 อีกทั้งสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนายังเป็นจุดยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจและสามารถฝ่าฟันปัญหาต่าง ๆ ด้วยการพึ่งพาตนเอง การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรม Soft Power เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นแนวทางที่ผสมผสานระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และนวัตกรรม โดยการใช้คุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนา เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงพุทธบนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม สามารถสร้างรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจผ่านกิจกรรม ที่เน้นการเรียนรู้และประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ เช่น การเยี่ยมชมวัด สถานที่ปฏิบัติธรรม หรือการฝึกสมาธิ พุทธนวัตกรรมยังช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยชุมชนท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งช่วยสร้างรายได้และเพิ่มประสบการณ์ทางจิตวิญญาณให้กับนักท่องเที่ยว (มนชนก จุลสิกชี, 2562) อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมยังมีข้อจำกัด เช่น ความท้าทายในการทำให้แนวคิดและการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมเป็นที่เข้าใจและยอมรับ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ การขาดการประสานงานระหว่างภาคีเครือข่าย ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรทางศาสนา การขาดทรัพยากรและการสนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงความขัดแย้งในการตีความหลักธรรมคำสอนและขาดการฝึกอบรมทักษะในการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการที่ไม่เพียงแต่เสริมสร้าง Soft Power แต่ยังสร้างสังคมที่ยั่งยืน มีความสมดุลระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เชื่อมโยงศาสนา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับศักยภาพของศาสนาและวัฒนธรรม ในการขับเคลื่อน Soft Power ของชุมชนชาติพันธุ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยพบว่า ทูตทางศาสนาและวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงมรดกทางจิตวิญญาณ แต่ยังทำหน้าที่เป็นทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ที่สามารถแปลงเป็นพลังอ่อนเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือ สร้างเครือข่าย และยกระดับเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างเป็นรูปธรรม วัดมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางนวัตกรรมสังคม ซึ่งพัฒนาต่อยอดสู่โมเดลพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power” ผ่าน 4 มิติ ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยม นโยบาย และระบบนิเวศสร้างสรรค์ ผลการวิจัยชี้ว่า การฟื้นฟูประเพณี การสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมสมัย การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล และการเสริมความรู้แก่ชุมชน ล้วนทำให้ศาสนาและวัฒนธรรมสามารถสร้างความภาคภูมิใจและอัตลักษณ์ร่วม ตลอดจนเสริมพลังให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น แม้ว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจยังมีข้อจำกัด แต่เครือข่ายชุมชนและระบบความร่วมมือกลับเป็นจุดแข็งที่ช่วยให้ Soft Power ถูกขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน งานวิจัยจึงทำให้เข้าใจว่าการจัดการทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมอย่างมีกลยุทธ์ ขับเคลื่อนด้วยวัด ชุมชน และภาคีเครือข่ายสามารถสร้างพลังอ่อนที่นำไปสู่ความเข้มแข็งทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และโอกาสทางเศรษฐกิจได้อย่างบูรณาการและยั่งยืนในระยะยาว

ภาพ 1 โมเดลพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power”

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า 1. การจัดการ Soft Power บนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยเด่นที่สุดด้านการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย ทั้งนี้ ชุมชนเน้นการฟื้นฟูประเพณี พิธีกรรม และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์เป็นแหล่งเรียนรู้ ขณะที่ด้านเศรษฐกิจมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์ แต่ยังมีข้อจำกัดในการต่อยอดให้เกิดรายได้

อย่างชัดเจน 2. การพัฒนาพุทธนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ “1 วัด 1 Soft Power” ซึ่งให้เห็นบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางการขับเคลื่อนทุนศาสนาและวัฒนธรรมผ่านการพัฒนาแบบบูรณาการด้านวัฒนธรรม ค่านิยม นโยบาย และระบบนิเวศสร้างสรรค์ โดยเน้นการใช้อัตลักษณ์ท้องถิ่นร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสื่อสารคุณค่าเชิงพุทธอย่างร่วมสมัย ส่งเสริมความร่วมมือวัด-ชุมชน-รัฐ และเชื่อมโยงการอนุรักษ์กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างประโยชน์เชิงสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และ 3. การขับเคลื่อนพุทธนวัตกรรมในระดับชุมชนจำเป็นต้องอาศัยภาคีเครือข่ายท้องถิ่นในการประยุกต์หลักพุทธศาสนากับนวัตกรรมร่วมสมัย ต่อยอดภูมิปัญญาด้วยเทคโนโลยี และเสริมทักษะการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบและยั่งยืนในระยะยาว จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำนโยบายส่งเสริมการใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน โดยการพัฒนาโมเดล “1 วัด 1 Soft Power” วัดในทุกพื้นที่ควรได้รับการสนับสนุนให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาพุทธนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ เช่น การจัดกิจกรรมฝึกสมาธิ การศึกษาแนวคิดพุทธศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่มีพื้นฐานจากความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์

1.2 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดควรจัดแผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากบนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นสนับสนุนการผลิตสินค้าท้องถิ่น การสร้างแนวทางการผลิตและจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ งานหัตถกรรมชนเผ่า

1.3 สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดควรจัดทำนโยบายการบูรณาการศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการใช้ทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนชาติพันธุ์ เป็นการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธในแต่ละวัดนั้นสามารถเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ เช่น การจัดเทศกาลหรือกิจกรรมที่ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแสดงศิลปะพื้นบ้านการแสดงดนตรีพื้นบ้าน หรือการจัดแสดงสินค้าท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 สถานศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา การทำบุญ และการเรียนรู้เรื่องราวของวัดในท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสประสบการณ์เชิงจิตวิญญาณในขณะที่ท่องเที่ยว

2.2 วัดควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่รักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติ เช่น การท่องเที่ยวในป่าพุทธศาสนา การจัดเส้นทางท่องเที่ยวในสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น วัดเก่าแก่ หรือสถานที่ที่มีความสำคัญทางจิตวิญญาณ

2.3 ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเสริมสร้างทักษะและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยจัดการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะในการเป็นไกด์ท่องเที่ยวเชิงพุทธ การสื่อสารการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ โดยมุ่งเน้นให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาและประเพณีท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษารูปแบบการใช้ Soft Power ในการพัฒนาทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อสร้างความยั่งยืนในชุมชนท้องถิ่น

3.2 ควรศึกษานโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนฐานรากด้วย Soft Power เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ดวงฤทธิ์ เบ็ญจาธิกุล ชัยรุ่งเรือง. (2566). การขับเคลื่อน Soft Power: อัตลักษณ์ท้องถิ่นภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชุมพร. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(5), 1922-1934.
- ประทีป ช่วยเกิด. (2565). Soft Power กับโอกาสของประเทศไทย. สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2568, จาก <https://rsdi.kku.ac.th/?p=2434>
- ปรีชา ตั้งสุขชัยศิริ, ภัทร สำราญราษฎร์ และหงสกุล เมสนุกุล. (2565). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของซอฟต์แวร์ด้านอาหารพื้นถิ่นจังหวัดสุโขทัย. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 4(2), 77-89.
- พนธกร วรภมร และณณริฎ พิศลยบุตร. (2565). Soft power ไทย เหตุใดจึงยังไม่เวิร์ค. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). สืบค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2568, จาก <https://www.tdri.or.th/2022/04/soft-power-thai>
- พระทองเจริญ อุปสนโต. (2567). ซอฟต์แวร์ของพระพุทธศาสนาที่ส่งอิทธิพลต่อสังคมไทย. วารสารปัญญาและคุณธรรม, 1(2), 1-10.
- พระเอกลักษณ์ อชิโต, ประเสริฐ อิลาว และพระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. (2563). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(1), 121-133.
- มนชนก จุลสิกข์. (2562). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 21(2), 203-210.
- มานพ แสงจำนงค์ และอังค์ริสา แสงจำนงค์. (2566). ซอฟต์แวร์ไทยพวน: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยพวนในประเทศไทย. วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 2(1), 66-92.

- สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน (พ.ศ.2566-2570). แม่ฮ่องสอน: สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). แผนพัฒนาสถิติระดับพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- อัชรี กุลบุตร, ภาสกร ดอกจันทร์ และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2567). รูปแบบการจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(4), 137-157.
- อิงอร เนตรานนท์. (2563). พลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์แวร์พาเวอร์ของไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 11(1), 33-47.
- Throsby, D. (2001). *Economics and culture*. Cambridge: Cambridge University Press.